

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ М'ЯСА В УКРАЇНІ CURRENT TRENDS OF MEAT PRODUCTION AND PROCESSING IN UKRAINE

УДК 330.357

<https://doi.org/10.32843/infrastruct39-12>

Ляховська О.В.

к.е.н.,

науковий співробітник відділу проблем реального сектору економіки регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього Національної академії наук України»

Liahovska Olena

Institution "Institute of Regional Research named after M.I. Dolishnyi National Academy of Sciences of Ukraine"

У статті досліджено динаміку та структуру виробництва і переробки м'яса в Україні. Виявлено тенденції до зростання заготовів м'яса птиці, як обсягів виробництва, так і частки у структурі видів м'яса. Водночас спостерігалось зменшення обсягів виробництва свинини, яловичини та телятини. Проаналізовано динаміку та структуру промислової переробки м'яса. Визначено, що в Україні переважає виробництво м'яса та субпродуктів охолоджених та заморожених, а частка м'ясних продуктів становила близько 22% від промислового виробництва м'яса. Зазначено, що протягом останніх років зменшилися обсяги глибокої переробки м'яса (за 2013–2018 рр. – на 19,16%). Запропоновано застосувати методи стимулювання розвитку сільськогосподарського виробництва свинини, яловичини та телятини для забезпечення сировинного потенціалу промислової переробки м'яса. Визначено, що необхідно активізувати глибоку переробку м'яса та субпродуктів, що сприятиме зростанню доданої вартості м'ясного виробництва.

Ключові слова: виробництво м'яса та м'ясних продуктів, м'ясна промисловість, м'ясо птиці, свинина, яловичина та телятина, продукти м'ясні.

В статті досліджено динаміку та структуру виробництва і переробки м'яса в Україні. Виявлені тенденції к росту заготовки м'яса птиці, как объемов производства, так и доли в структуре видов мяса. В то же время наблюдалось уменьшение объемов производства свинины, говядины. Проанализированы динамика и структура промышленной переработки мяса. Определено, что в Украине преобладает производство мяса и субпродуктов охлажденных и замороженных, а доля мясных продуктов составила около 22% от промышленного производства мяса. Отмечено, что в последние годы уменьшились объемы глубокой переработки мяса (в 2013–2018 гг. – на 19,16%). Предложено применить методы стимулирования развития сельскохозяйственного производства свинины, говядины для обеспечения сырьевого потенциала промышленной переработки мяса. Определено, что необходимо активизировать глубинную переработку мяса и субпродуктов, что будет способствовать росту добавленной стоимости мясного производства.

Ключевые слова: производство мяса и мясных продуктов, мясная промышленность, мясо птицы, свинина, говядина и телятина, продукты мясные.

The article examines the dynamics and structure of meat production and processing in Ukraine. The raw material potential of industrial meat processing is shaped by the livestock products that produce meat in the slaughterhouse. In recent years, there has been a trend towards an increase in poultry meat (in slaughter weight), both in terms of production and share in the structure of meat species. At the same time, the production of pork, beef and veal was reduced. These types of meat formed the basis of raw materials for industrial production. The dynamics and structure of industrial meat processing have been analyzed. Overall, the production of meat and meat products has increased over the last years (by 5.68% in 2013-2018). By types of meat processing (by nomenclature of production of industry), the largest growth rate was production of poultry meat (for 2013-2018 – 17,93%) and meat (9,83%). The rate of increase in deep meat processing (meat products) had a negative downward trend (by 19.16%). It is determined that the production of meat and by-products of chilled and frozen prevails in Ukraine, and the share of meat products (sausage products, salted and smoked meat, prepared or preserved meat products, etc.) made up about 22% of industrial meat production. Such trends are associated with a lower cost of cooling and freezing meat than its deep processing, as well as a higher profitability of production of such products (profitability of meat in 2018 – 7,4%, poultry meat – 11,3%, meat products – 2,6%). It is proposed to apply methods of stimulating the development of agricultural production of pork, beef and veal, to ensure the raw material potential of industrial meat processing. It has been determined that deep processing of meat and by-products should be intensified, which will allow the added value of meat production to increase. In addition, it is advisable to apply innovative production methods and technologies that will allow to develop the range and quality of products, as well as to promote the export of domestic meat products. In addition, the development of innovative production technologies will increase the profitability of production.

Key words: meat and meat products production, meat industry, poultry meat, pork, beef and veal, meat products.

Постановка проблеми. Виробництво м'яса та м'ясних продуктів – один із найбільших секторів харчової промисловості України, що включає первинну переробку – м'ясо (НПП 10.11 – за номенклатурою продукції промисловості) та м'ясо свійської птиці (НПП 10.12), а також глибоку переробку – продукти м'ясні (НПП 10.13). Дане промислове виробництво є одним з основних чинників харчової безпеки країни. Водночас м'ясна промисловість є перспективним напрямом розвитку, оскільки має всі передумови для нарощення сировинного потенціалу (тваринництва) та активізації переробки м'яса. Доцільно дослідити сучасні тенденції у виробництві м'яса та м'ясних продуктів, а також виявити перспективні напрями м'ясної промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми розвитку м'ясної промисловості зумовила дослідження її у працях багатьох сучасних

науковців. Зокрема, у роботі О.В. Коваленко та Г.П. Лисенко [1] вказано на проблему та сировинний потенціал м'ясопереробки в Україні. М.О. Карп'як [2] дослідила особливості функціонування ринку м'яса у регіонах. Н.М. Лозовська, З.П. Рожко, Л.А. Струс [3] визначили основні проблеми та потенціал розвитку м'ясної промисловості.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз сучасних тенденцій виробництва та переробки м'яса, що дасть змогу виявити ризики та перспективи цих видів сільськогосподарської та промислової діяльності. Окрім того, зважаючи на сучасні промислові тренди, наприклад активізацію глибокої переробки, запровадження інновацій у виробництво та ін., доцільно виявити найбільш перспективні напрями їх упровадження. На основі вказаного дослідження необхідно вказати напрями розвитку м'ясної промисловості України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сировинний потенціал промислової переробки м'яса формує продукція сільськогосподарського тваринництва. В Україні протягом останніх років (2013–2018) загальний обсяг заготівлі м'яса у забійній масі зменшився на 1,44%. Зокрема, чітко виражено тенденції до зростання темпів приросту виробництва м'яса птиці (за 2013–2018 рр. – на 7,75%) і зменшення виробництва яловичини та телятини (6,11%), свинини (6,11%). Обсяги заготівлі інших видів м'яса (конина, м'ясо кролів, баранина та козлятина) впродовж 2013–2016 рр. зменшилися на 23,81%, а в 2016–2018 рр. зросли на 2,68% (рис. 1).

Домінуючим у структурі заготовлених видів м'яса також було м'ясо птиці: у 2018 р. його частка становила 53,46% від м'яса (у забійній масі) (рис. 2). Водночас обсяг виробництва свинини становив 29,84%, яловичини і телятини – 15,24%, інших видів м'яса – 1,47%.

Указані тенденції сільськогосподарського виробництва м'яса (основи промислової переробки) свідчать про активізацію менш затратного виду тваринництва – птахівництва водночас зі зменшенням заготівлі яловичини та телятини, свинини.

На відміну від низхідних темпів виробництва м'яса сільськогосподарськими товаровиробниками обсяги промислової переробки за останні роки (2013–2018) зросли на 5,68%: спостерігалися позитивні темпи приросту переробки м'яса (на 9,83%) поряд зі зниженням темпу приросту виробництва м'ясних продуктів – на 19,6% (табл. 1).

Серед видів м'яса у промисловому виробництві найбільшу частку становило охолоджене та

заморожене м'ясо: виробництво м'яса свійської птиці (57,36% у 2018 р.) та виробництво м'яса (свинина, яловичина та телятина, інші види м'яса та субпродукти) (20,71%) (табл. 2). Водночас виробництво м'ясних продуктів в Україні займає менше третини переробки (21,93% у 2018 р.).

Отже, основну частку м'ясної промисловості займала первинна переробка м'яса птиці (м'ясо охолоджене та заморожене). Такі тенденції були зумовлені найвищим серед усіх видів м'яса рівнем рентабельності (у 2018 р. операційна рентабельність становила 11,3%) і водночас найкоротшим циклом виробництва. Окрім того, протягом останніх років зріс попит на цей вид м'яса як на внутрішньому, так і на світовому ринку (через нижчу ціну, ніж на інші види м'яса в Україні, а також зріс попит у країнах із великою кількістю населення).

На противагу цьому виробництво свинини характеризувалося негативними тенденціями. Упродовж останніх років у сільському господарстві постійно зменшується поголів'я свиней (за 2013–2018 рр. – на 20,48%), як під впливом економічних чинників (невисока рентабельність виробництва), так і в результаті розповсюдження хвороб, наприклад африканської чуми свиней (АЧС). Зокрема, за даними Асоціації «Свинарі України», у 2018 р. було знищено близько 110 тис свиней, хворих на АЧС [5]. Така динаміка поширення цього захворювання негативно позначилася на внутрішньому ринку свинини та експорті продукції з неї.

Аналогічно до тенденції виробництва свинини скоротилися обсяги виробництва м'яса яловичини та телятини. Основною причиною цього було

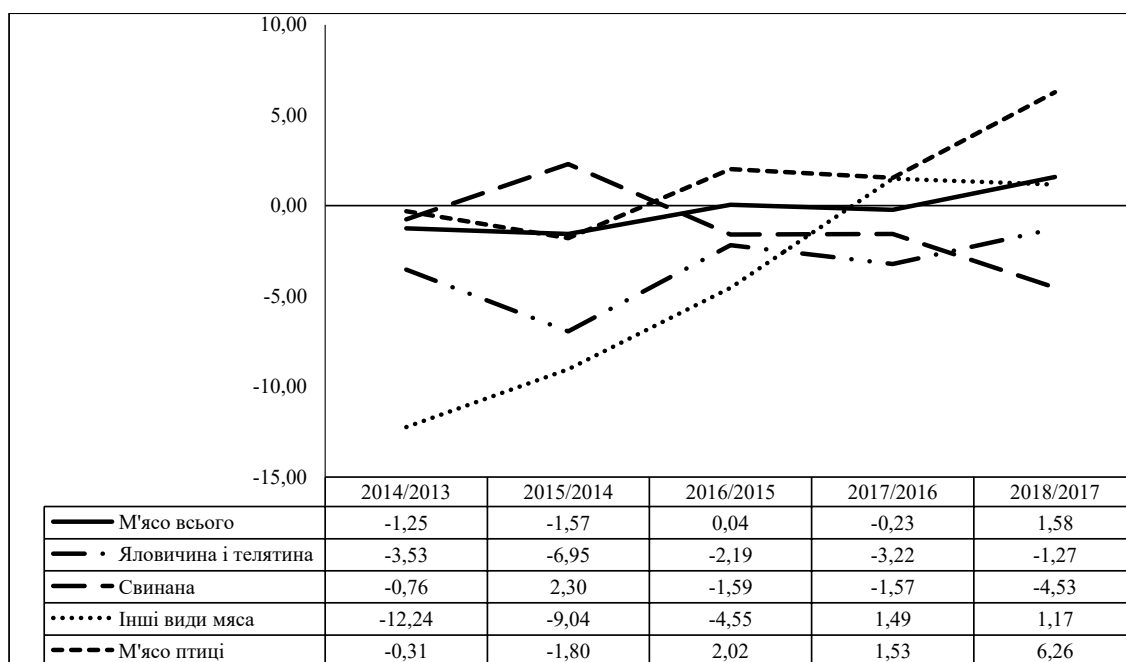

Рис. 1. Темп приросту виробництва м'яса в Україні (у забійній масі), %

Джерело: розраховано автором за [4]

зменшення сировинного забезпечення. Кількість поголів'я великої рогатої худоби у 2018 р. зменшилася на 26,35% порівняно з 2013 р., а заготівля м'яса яловичини і телятини у забійній масі – на 16,11%.

Основна частина поголів'я великої рогатої худоби (65,92% у 2018 р.) та практично половину свиней (56,36%) вирощують у господарствах населення що не здатні забезпечити відповідні техніко-економічні та організаційні умови для

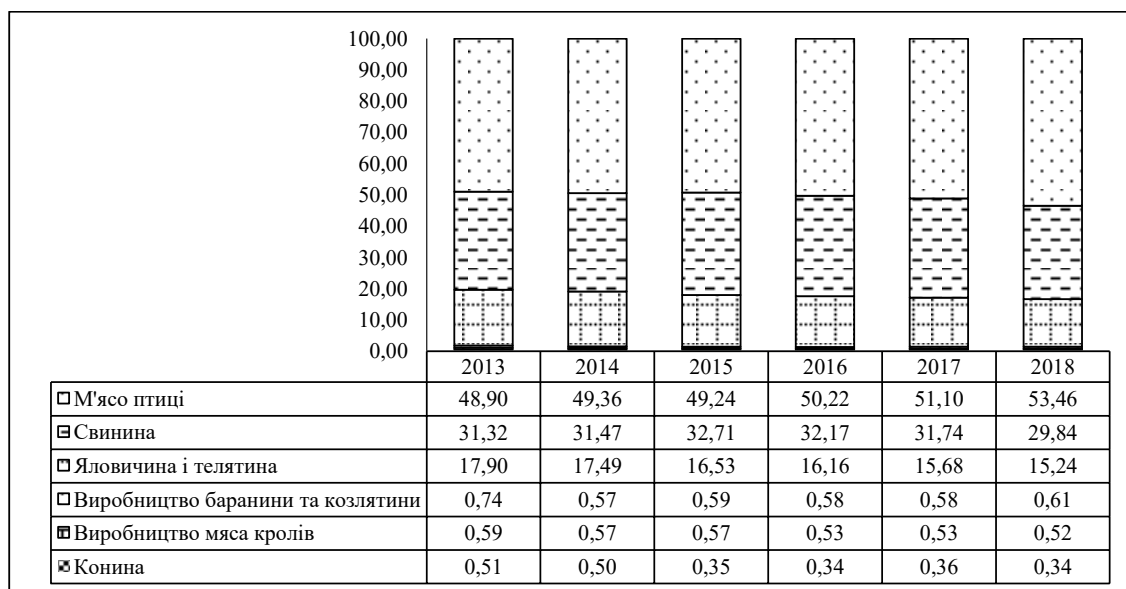

Рис. 2. Структура виробництва видів м'яса в Україні (у забійній масі), %

Джерело: розраховано автором за [4]

Таблиця 1

Темп приросту виробництва м'яса та м'ясних продуктів в Україні, %

Код продукції за НПП	Назва продукції	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2018/2013
10.11	Виробництво м'яса, у т. ч.:	6,46	-0,05	4,24	-2,04	1,08	9,83
	яловичина і телятина	-10,93	-0,12	7,89	-3,51	-1,47	-8,75
	свинина	16,59	-0,45	2,99	-1,47	2,23	20,41
	інше м'ясо та субпродукти	4,60	31,23	-16,53	5,83	2,36	24,12
10.12	Виробництво м'яса свійської птиці	-3,12	1,69	5,37	5,41	7,77	17,93
10.13	Виробництво м'ясних продуктів	-11,68	-8,02	-3,62	1,00	2,22	-19,16
	Разом	-3,67	-1,24	2,92	2,72	5,08	5,68

Джерело: розраховано автором за [4]

Таблиця 2

Структура промислового виробництва м'яса та м'ясних продуктів в Україні, %

Код продукції за НПП	Назва продукції	2013	2014	2015	2016	2017	2018
10.11	Виробництво м'яса, у т. ч.:	19,93	22,02	22,29	22,58	21,53	20,71
	Яловичина і телятина	7,25	6,71	6,78	7,11	6,68	6,26
	Свинина	12,49	15,11	15,23	15,24	14,62	14,23
	Інше м'ясо та субпродукти	0,19	0,20	0,27	0,22	0,23	0,22
10.12	Виробництво м'яса свійської птиці	51,40	51,69	53,23	54,49	55,92	57,36
10.13	Виробництво м'ясних продуктів	28,67	26,29	24,49	22,93	22,55	21,93
	Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: розраховано автором за [4]

активізації розвитку цього виду тваринництва. Розвиток свинарства та скотарства перебуває на стадії переходу до переважно підприємницького виробництва, що, з одного боку, спричинило зменшення сировини м'яса для промисловості в останні роки, а з іншого – сприятиме стабільності та плановості сировинного забезпечення м'ясної продукції в перспективі.

Окрім цього, спостерігався дуже низький рівень розвитку виробництва продукції з інших видів м'яса: кролятини, баранини та козлятини, конини, а також нішевих видів м'яса птиці – м'яса гусей, качок, індиків та ін., що можуть стати перспективним напрямом розвитку м'ясної промисловості.

Зважаючи на низьку купівельну спроможність населення поряд із низьким рівнем споживання м'яса (у 2018 р. – 52,8 кг проти 80 кг – раціональна норма), найбільш перспективними для українських виробників залишаються дешеві види м'яса (курятина та субпродукти) та продукти із м'яса (ковбаса варена, сосиски, сардельки).

Висновки з проведеного дослідження.

З огляду на вищенаведені дані, необхідно вжити низку заходів для активізації виробництва та переробки окремих видів м'ясної продукції, зокрема стимулювати розвиток форм підприємництва у сфері сільськогосподарського та промислового виробництва м'яса та продуктів із м'яса. Як показує досвід попередніх років, найбільш ефективні форми господарювання в сучасних умовах – це агропромислові холдинги чи інтегровані бізнес-групи, що спроможні забезпечити ефективну фінансово-економічну, структурну та планову діяльність. Окрім того, важливо впроваджувати інновації виробництва та популяризувати ресурсо- та енергозберігаючі технології з метою оптимізації собівартості, збільшення якості та асортименту продукції із м'яса.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коваленко О.В., Лисенко Г.П. Потенціал матеріально-сировинних ресурсів у виробничих ланцюгах

основних галузей харчової промисловості. *Продовольчі ресурси*. 2018. № 11. С. 62–79.

2. Карп'як М.О. Особливості функціонування ринку м'яса в Україні та його вплив на розвиток економіки регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 1(129). С. 77–80.

3. Лозовська Н.М., Рожко З.П., Струс Л.А. Тенденції розвитку багатосторонніх ринків в умовах четвертої промислової революції / ред. О.В. Коваленко. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 2(14). С. 37–41.

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.01.2020).

5. Офіційний сайт Асоціації «Свинарі України». URL : <http://asu.pigua.info/> (дата звернення: 28.01.2020).

REFERENCES:

1. Kovalenko O. V., Lysenko H. P. (2018) Potential material'no-syrovynnykh resursiv u vyrobnychyykh lant-syuhakh osnovnykh haluzey kharchovoyi promyslovosti [Potential of material and raw material resources in production chains of the main branches of the food industry]. *Food Resources*, 2018, No. 11. pp. 62-79.

2. Karp'yak M. O. (2018) Osoblyvosti funktsionuvannya rynku m'yasa v Ukrayini ta yoho vplyv na rozvytok ekonomiky rehioniv [Features of the functioning of the meat market in Ukraine and its impact on the development of the economy of the regions]. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*. 2018, 1 (129), pp. 77-80.

3. Lozov'ska N. M., Rozhko Z. P., Strus L. A. (2018) Tendentsiyi rozvytku bahatostoronnnykh rynkiv v umovakh chetvertoyi promyslovoyi revolyutsiyi [Trends of Multilateral Markets Development in the Conditions of the Fourth Industrial Revolution]. *Economic Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy of Zaporizhia*, 2018, 2 (14), pp. 37 – 41.

4. Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 28 January 2020).

5. Ofitsiyyny sayt Asotsiatsiyi "Svynari Ukrayiny" [The official site of the Association of Pigs of Ukraine]. Available at: <http://asu.pigua.info/> (accessed 28 January 2020).